

sava tubić

I DEMONOPOLIZACIJA POLITIZACIJA OMLADINE POLITIČKE INICIJATIVE

Omladinski pokret u našoj zemlji odavno nije izazivao toliku pažnju sveukupne društvene javnosti. Moglo bi se reći da se u okviru šire društvene situacije javio kao neodoljivi zamah, kao podsticajna sila ka progresu, od sada često zaboravljana.

Ni jedno društvo, pa ni naše, ne može da pretenduje na progresivnost ako ne otvara nove horizonte, ako se u njemu ne otkrivaju ili ne podržavaju spontane, ali sveže snage društvene akcije. A neporecivo je da su akcije studenata taj sveži, optimistički talas, koji nudi svoje mogućnosti za razvoj jugoslovenskog društva.

Međutim, zapazaju se najraznovrsnija i, često, vrlo protivrečna shvatanja i tumačenja događaja koji su uzburkali našu javnost: počev od već poznatih stavova o opravdanosti zahteva koji su postavljeni, o tome da metode pritiska ne mogu da budu oblik samoupravnog življenja, pa do dubljih političkih tumačenja šta u daljoj perspektivi samoupravljačkog socijalizma ovakav oblik političke i društvene akcije — znači.

Jedna od najčešćih političkih kritika upućuje se sa stanovišta da su pomenute akcije dale dovoljno „zahvalan“ i „upotrebljiv“ materijal za kritiku samoupravljanja, za dokazivanje neefikasnosti samoupravnog sistema, od strane svih onih koji su sa drugačijim pozicijama ili su neprijatelji socijalizma.

Primitičemo povodom ovakve vrste kritike da su bojazni koje se pri tom ističu opravdane, ali samo ukoliko se imaju u vidu neusklađenosti, raskoraci između ideologije, koncepcije i stvarnosti, ako se bez pristranosti i apologetike sagledaju i otklone prepreke punom razmahu samoupravnih odnosa. Jer, samo tako parola da „revolucija još nije završena“ ima svoj pravi smisao, oslobađa ljude formalizma, moralno-političke šizofrenije; otkriva kameleonsku psihologiju ili šicardzijski mentalitet.

No, mi bismo se zadržali na drugim temama, povodom ovih događaja. Budući da se sve češće govori o politizaciji omladine čini nam se daleko racionalnije od proročanske ili upitničke kritike da iznesemo neke aspekte političke i društvene svesti kod omladine, kao i momente društvene akcije o čijem bi smislu i značaju valjalo razmišljati.

I

Prethodno, da skrenemo pažnju na neke karakteristike omladine. Čini se da će kompleksnija istraživanja fenomena omladine, a to je neophodno, pokazati da omladinu ne interesuju samo „lični uslovi“, odnosno, da ona rešavanje svojih „subjektivnih problema“ vidi na planu „progresivnog razvoja celokupnog jugoslovenskog socijalističkog društva“. Ovo pominjemo zbog toga što su dosta izrazite i česte tvrdnje da omladina nije sposobna da se u svojim političkim pogledima uzdigne na nivo globalnog društve-

nog interesa, na nivo „opštih društveno-ekonomskih uslova“.

Razume se, ovim ne odbacujemo niti zanemarujemo karakteristike koje svaka generacija mladih ljudi sobom nosi. Jer, kako kaže poljski sociolog M. Jodl, omladinu čine oni članovi društva koji pozicije, vezane za funkcionisanje ekonomskog političkog i kulturnog života zemlje, još ne zauzimaju. Omladina se tek priprema da te pozicije preuzme od starijih, da „stupi na njihovo mesto“.

Međutim, budući da omladina živi u jednom oformljenom društvenom sistemu, u sistemu „pozicija i uloga“, vrednosti i stavova — ona ima prema njemu i odgovarajući odnos, pa prema tome nerealno je očekivati da ga samo akceptira. Da bi mogla da prihvati dati sistem omladina mora kvalitet ovih vrednosti da proveri vlastitim iskustvom. Dakle, kritičnost koju mladi žele da ispolje nije apriorna „niti je zloupotrebjeno neiskustvo od strane onih koji žele da diskredituju naš društveni sistem, već proizilazi iz „objektivne situacije“, iz vaspitanja i dodira sa društvom čije stavove i vrednosti treba da internalizuju.

Očito je da ta društvena situacija nije ni malo jednostavna, da su protivurečnosti očigledne za svakog, pa i za omladinu. Ne radi se tu o uočavanju i razumevanju samo objektivnih protivurečnosti, već i o raskoraku između ideologije i prakse. A to, najčešće, zbunjuje, izaziva revolt ili razočaranje. Naime, postalo je prilično jasno da omladina u osnovi prihvata socijalističke ideje, ali se buni protiv mnogobrojnih slučajeva kad se te vrednosti i stavovi u svakodnevnoj praksi pretvaraju u deklaracije, dekor, u filistarsko politiziranje, u dogmatičko praznoverje. Omladina vidi te neusklađenosti, koje se kamufiliraju, često, objektivnom, istorijskom situacijom; ona je svedok dvoličnosti u političkom životu, ona, na koncu, u sopstvenoj situaciji (školovanje, zapošljavanje, nagradivanje) oseća te neusklađenosti. Otuda bi bilo apsurdno očekivati njen pomirljivi stav, nje-nu slepu veru u sve ono što se oko nje događa — da jednostavno akceptira sve, pa i to farisejstvo duha i ponašanja.

S druge strane, ne možemo govoriti ni o jedinstvenosti pogleda omladine na sva društvena pitanja. I ona je dosta izdiferencirana kada se uzmu u obzir drugi faktori: sredina u kojoj raste i vaspitava se, način na koji stupa u život i slično. Drugačije stupaju u život oni čiji roditelji zauzimaju dobre društvene pozicije i imaju solidne materijalne uslove, od onih koji svakodnevno osećaju materijalnu oskudicu, stambeni problem; kojima je uvek pred očima opasnost od nezaposlenosti, minimalnog ličnog dohotka itd. Ako se taj momenat ne uzima u obzir s puno odgovornosti, nego se čak i zapostavlja od nadležnih društvenih institucija socijalizma, onda niko ne može pozivati taj deo omladine na moralnu i političku odgovornost što ima različita gledišta prema datim vrednostima i prema društvenom sis-

temu i što ih zasniva na ličnoj situaciji. Pri tom treba naglasiti da „omladina koja politički misli je, do znatne mere, specifično „pozitivistička“: zahteva konkretnost; ne respektuje poreklo ni funkciju, nego delo; traži dokaze, a ne patos; odbacuje fetišističko obožavanje „Društva“ i postavlja pitanja šta ovo ili ono konkretno daje konkretnim ljudima; uzdržano se odnosi prema upućivanjima na svetlu budućnost i akcenat baca na današnjicu, na savremenost.“ (M. Jodl) To bi bila realna karakterizacija političkih pogleda omladine, koji su, u svakom slučaju, duboko povezani sa društvenim zbivanjima, sa činjenicom da je omladina aktivni svedok savremenog sveta. Otuda se ne može govoriti da je omladina usko orijentisana na „ličnu situaciju“, da ne može da se uzdigne na nivo „opštedruštvenih uslova“. Razlika je samo u tome što ona „opšte društveno-ekonomske uslove“ postavlja konkretno i u to je inkorporirana, kao deo globalne društvene situacije, i njena problematika.

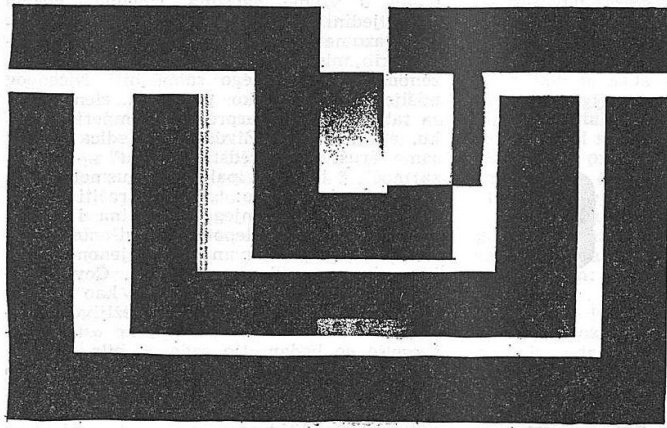
II

U okviru teme o politizaciji omladine interesantno je pokrenuti pitanje o borbi protiv konformizma. Naime, jedna od značajnih parola nedavne studentske akcije bila je: „Neka svako pokaže svoje pravo lice!“ Sigurno je da ona ima izuzetan značaj za vaspitanje omladine u duhu slobodnih samoupravnih odnosa, da je o tome daleko značajnije raspravljati nego apologetisati o samoupravljanju.

Već smo napomenuli da je apsurdno očekivati da mladi ljudi samo akceptiraju stavove i vrednosti koji se stvaraju i žive oko njih. Oni moraju da ih kritički posmatraju jer konformistički je stav „prilagoditi se situaciji“. Neobično je uopšten pojam konstruktivnog tipa kao čoveka koji je lojalan „socijalizmu, vladi i partiji“. Prilagoditi se sistemu može svako. Potrebno je samo razmisliti malo kako se u tom sistemu „snači“, kako se „ušanci“, obezbediti se od promena, od potresa. To je, u stvari, malograđanski mentalitet, mentalitet tihe zavetrine, brzog i lakog prilagodavanja. Od takvog mentaliteta nema nikakve koristi Savez komunistički — već samo štete. Takva političnost je u stvari nelojalna, konformistička, takvi ljudi se ne nalaze u žiži događanja, njihova podrška je lažna.

Viši tip političnosti je, pak, u stvaralačkom naporu, u kritičkom stavu koji stremi ka prevazilaženju status quo. Ljudi koji se ovako ponašaju mogu da budu optuženi kao „buntovnici“, kao „antidruštveni“ elementi, a to naročito i upravo od onih koji su se „ušanci“, kojima smetaju otvorene i smeđe ideje, koji nemaju snage i smelosti da priznaju svoju slabost, da se odreknu privilegija, uhodanih navika. Birokratu uznemirava svaki neorganizovani korak, svaki nepoželjan gest, svaka neodobrena akcija.

Čini nam se da je u svojoj akciji omla-

dina ovaj viši, ovaj jedino prihvatljiv tip političnosti, želela da afirmiše. Svakako, ne mislimo da je to privilegija omladine jer ona želi da svoju akciju integriše sa akcijom svih progresivnih snaga ovog našeg društva, da zajedno sa njima ukloni iz svojih redova i iz čitavog društva, otpadnike, anarhiste, kvazirevolucionarne tipove i sve one koji imaju isto toliko „šičardzijskog duha“ kao i oni koji mirno sede u zavetrini. Kada omladina onda ponudi ovakvu akciju Partiji, kao što je naša, nema alternative nego da s puno poverenja i optimizma prihvati njihovu spremnost i stvaralački interes.

Takvu omladinu nije teško prepoznati, ukoliko se njena akcija ne sputava, ukoliko se ne insistira stalno na rutini, miru, razboritosti; jer, često se ne može razlikovati razboritost od oportunizma, dok se angažovanost od destrukcije može lako prepoznati. Otuda je u pravu pomenuti sociolog kada kaže da bi trebalo težiti ka tome da taj aktivni, stvaralački interes za res publica, za rešenje društvenih protivurečnosti i neskladna bez obzira na to gde se on javlja — kod starijih ili kod mlađih, postane centar našeg sistema, vrednosti i stavova.

III

Već smo na početku rekli da se neki aspekti političke akcije omladine osuđuju sa stanovišta metoda koji je upotrebljen, javljaju se kritike na račun samoupravnosti akcije studentske omladine. Mi bismo se u okviru ovoga problema, i kada je reč o politizaciji omladine, zadržali na pitanju političke inicijative u našem samoupravnom društvu. Ovo činimo zbog toga što se često, kad se govori o tom metodi, zapostavljaju problemi nerazvijenosti oblika samoupravnog življenja. Naime, procesi razvoja samoupravljanja, prirodno, treba da vode demonopolizaciji političke inicijative. Kod nas je usvojeno stanovište da se samoupravljanje ne ogleda samo u institucionalnim oblicima, predstavničkim telima i organima, već da ono treba u svojoj osnovi da ima sve širu i neposredniju aktivnost radnih ljudi. Samoupravljanje nije samo „usmerena aktivnost“ već i spontana inicijativa, ali u kojoj svakako, progresivne snage, komunisti, imaju mogućnost i obavezu da se demokratski i argumentovano bore za usmeravanje političkih stavova. Samoupravljanje nije samo tamo gde se odluke donose, već i tamo gde se pripremaju, oformljuju, gde se predlažu. U takvom mehanizmu, koji treba sve više da prevladuje, i u kome u pripremanju odluka treba da se vodi otvorena i svestrana rasprava, donošenje odluke predstavlja završni čin, rezultat tih mnogobrojnih i demokratski usklađenih mišljenja. Tada odluka ne obavezuje formalno nego stvarno, a platforma obaveznosti je daleko šira i konkretnija. Ti oblici samoupravljanja se ne mogu uvek institucionalisati. Oni moraju biti usmeravani, ali moraju imati i svoj spontanitet, svoju dinamiku, pri

čemu dolazi do punog izražaja vitalnost samoupravnog sistema.

U tom svetlu se akcija studenata ne bi mogla okarakterisati kao antisamoupravna (u ovom slučaju nemamo u vidu one ekscenčne situacije), nego bi njenu dramatičnost trebalo tumačiti političkim trenutkom u kome se ona javila, stanjem koje je zahtevalo energičnost stava, a koje je dovelo i do egzaltirajućih tonova, što nikoga ne bi trebalo da zabrinjava.

Međutim, važnije je od ovog objašnjenja pozabaviti se pitanjem do koje je mere u našem sistemu zaista došlo do demonopolizacije političke inicijative. Koji su to centri političke akcije koji i sada imaju monopolistički položaj da procenjuju šta se može, a šta ne može usvojiti. Centri političkog monopola su, često, u pojedinim forumima koji nose etiketu samoupravnosti, u organima samoupravljanja čija je funkcija Ustavom određena, u stručnim kolegijumima preduzeća, pa i u pojedinim ličnostima, neformalnim grupama sastavljenim od tih ličnosti. Međutim, demonopolizacija političke inicijative ne mora da znači ukidanje institucija potrebnih ovom društvu, mada je u nekim slučajevima i to potrebno, nego njihovo samoupravno organizovanje i delovanje, okretanje onome ko zaista treba da bude samoupravljivač, povezivanje lične odgovornosti za sud i stav samoupravljivača. Jer, politička inicijativa u našem društvu ne može da bude ničiji monopol, budući da oni koji drže monopole nemaju kome odgovarati. Tek demonopolizacija političke inicijative zaoštava i dovodi na pravo mesto pitanje odgovornosti.

Poznato je, na primer, da postoje formalni, poluformalni i neformalni centri inicijative. Međutim, nama nisu potrebni ni jedni, ni drugi, ni treći. Nama su potrebni stvarni centri inicijative, demokratski i javni, u kojima se vidi ko šta pokreće i koji će za svoju akciju snositi punu moralnu i političku odgovornost. Ti centri inicijative mogu se nalaziti i verovatno će se nalaziti u institucionalnim oblicima samoupravljanja a, takođe, treba podržavati i sve spontane inicijative koje su na liniji daljeg razvoja samoupravljanja.

Međutim, nije nepoznato da su se mnogobrojne odluke odgovornih ljudi zaklanjale iza organa upravljanja te se na taj način samovolji obezbeđivala formalna samoupravnost. Nisu nepoznati metodi serviranja odluka samoupravnim organima od strane poluformalnih i neformalnih grupa. Nisu poznate metode tehnoškroškog upravljanja s motivacijom da se nema dovoljno poverenja u radnog čoveka, da li će dovoljno usklađivati svoj i opštedruštveni interes i tome slično. S tog stanovišta bi trebalo demistificirati samoupravljanje i učiniti ga realnom, materijalnom osnovom slobodnog ponašanja i odlučivanja samoupravljivača.

Mislimo da je o demonopolizaciji političke inicijative potrebno govoriti ne zbog toga što neko nekome želi da oduzme pravo odlučiva-

vanja (mada se i o tome može govoriti, ali opet sa stanovišta političkog monopola), već pre svega, zbog jedne izrazito progresivne tendencije da samoupravljanje, izraženo u koncepciji, dobije svoju praktičnu realizaciju. Pri tom mera političke inicijative o tome da li je nešto stvaralačko ili je rušilačko, da li je progresivno ili konzervativno, da li je demokratsko ili nije, svakako da je i dalje aktuelna, ali ona sve manje može da bude monopolisana, odnosno, da monopoli inicijative budu i njena mera. Odlučna orijentacija na demokratizaciji odnosa i delovanja Saveza komunističkih organizacija, takođe, u prilog tome da on ne može da bude u klasičnom smislu kriterijum svih stvari. Ukoliko je politička inicijativa demokratsko pravo svih radnih ljudi, onda ona nosi u sebi i pravo da kao samoupravni subjekti procenjuju njenu vrednost i značenje. Javnom, argumentovanim kritikom, opredeljivanjem za pravac akcije, preuzimanjem odgovornosti za posledice postiže se demokratsko procenjivanje inicijative, ona postaje svojina tih subjekata ili biva odbacivana. Pri tom su komunisti sigurno u najvećoj meri u obavezi i u situaciji da argumentovano kritikom usmeravaju društvenu akciju, ali su oni, u ovom slučaju, ravnopravni učesnici političke akcije. Događaji u vezi sa omladinom i s ovog stanovišta su interesantni jer su ukazali na potrebu odlučnijeg opredeljivanja za demonopolizaciju, za prevazilaženje formalizma samoupravnog života. Prostori političkog delovanja na koje je akcijom omladine ukazano nisu nepoznati, ali su do sada često ostajali prazni. Pokazalo se da ti prostori moraju biti osvojeni akcijom a ne automatizmom samoupravljanja.

Potom, sada je aktuelizirano i pitanje odnosa samoupravnih predstavničkih organa prema političkoj inicijativi radnih ljudi. Referendumi, zborovi, javne diskusije, nisu dovoljni za jednu permanentnu javnost rada i demokratskičnost rada društvenih organa. Potrebna je kontinuirana veza samoupravnih subjekata i njihovih predstavnika, potreban je stalan dijalog i zajedničko procenjivanje situacije, potrebno je da i onaj ko odlučuje u ime radnih ljudi i neposredni nosilac samoupravnog prava internalizuju elemente uzajamne odgovornosti i svesti o povezanosti njihovih funkcija. To je put za prevazilaženje postojeće neusklađenosti samoupravne prakse sa pravom prirodnom samoupravnih odnosa. Neposredni nosilac samoupravnog prava mora da materijalizuje to svoje pravo da bi ga zaista ostvario.

To su neki aspekti studentskih događaja o kojima smo želeli da raspravljamo jer, borba protiv birokratizma, privilegija, tehnokratizma i svih drugih oblika uzurpacije samoupravnih tokova ne može da bude efikasna ukoliko u njoj ne učestvuju dovoljno široko i neposredno oni koji su za progres stvarno zainteresovani. Diferencijacija u odnosu na samoupravljanje se zaista efikasno može vršiti u praktičnoj akciji, na delu a ne na verbalnim izjašnjenjima.